

บทที่ 6

สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

1 การศึกษาที่ 1. ศึกษาการเลี้ยงโคขุนแบบชาวบ้าน

ทำการสำรวจฟาร์มโคขุนโดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดลำพูน จำนวน 68 ฟาร์ม การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคขุน ในจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านการผลิตและการตลาดโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่โดยรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามถึงสภาพการผลิตและการตลาดโคขุนของเกษตรกรจำนวน 68 ราย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการทดลองสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเกษตรกร ฟาร์ม การเลี้ยงโคขุน ต้นทุนการเลี้ยงโคขุน ปัญหาในการเลี้ยงโคขุน และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงโคขุน

1 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนเป็นเพศชาย ร้อยละ 98.5 เพศหญิง ร้อยละ 1.5 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ร้อยละ 25.0 มีอายุต่ำกว่า 45 ปี ร้อยละ 54.4 มีอายุ ระหว่าง 45 – 53 ปี ร้อยละ 20.6 มีอายุ มากกว่า 53 ปี อายุของเกษตรกรที่น้อยที่สุด 25 ปี มีอายุมากที่สุด 60 ปี อายุเฉลี่ย 49.32 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 85.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 1.5 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 5.9 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 7.3

2 เกษตรกรเลี้ยงโคขุนเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 50.0 ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 50.0

3 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน มีประสบการณ์ในการเลี้ยง 1 ปี ร้อยละ 29.4 มีประสบการณ์ในการเลี้ยง 2 ปี ร้อยละ 39.7 มีประสบการณ์ในการเลี้ยง 3 ปี ร้อยละ 23.5 และมีประสบการณ์ในการเลี้ยง 4 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.4

4 สาเหตุที่มาเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรพบว่าเพื่อนชักชวน ร้อยละ 11.8 เป็นอาชีพบรรพบุรุษ ร้อยละ 2.9 และสนใจเลี้ยงเอง ร้อยละ 85.3

5 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนใช้ทุนส่วนตัว ร้อยละ 60.3 และกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 39.7

6 การใช้แรงงานในการเลี้ยงโคขุนพบว่า ใช้แรงงานครอบครัว ร้อยละ 88.2 ใช้แรงงานจ้าง ร้อยละ 11.8

7 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนทราบข้อมูลข่าวสารในการเลี้ยงโคขุนมาจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 58.8 จากหนังสือ/วารสาร ร้อยละ 7.4 จากส่วนราชการ ร้อยละ 7.4 และมาจากที่อื่น ร้อยละ 26.5

8 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือร้อยละ 95.9 มีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือร้อยละ 94.1

9 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 52.9 ไม่ปลูกหญ้า ร้อยละ 8.8 ปลูกหญ้าขน ร้อยละ 19.1 ปลูกหญ้าแพงโกล่า ร้อยละ 19.1 ปลูกหญ้ารูซี่

10 นอกเหนือจากหญ้าที่ปลูกเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 75.0 ใช้ฟางเป็นอาหารในช่วงฤดูแล้ง ร้อยละ 13.2 ใช้ต้นข้าวโพดฝักอ่อนเป็นอาหาร ร้อยละ 5.9 ใช้หญ้าขนจากแหล่งหญ้าสาธารณะเป็นอาหาร ร้อยละ 5.9 ใช้หญ้าธรรมชาติเป็นอาหารในฟาร์มที่มีการปลูกหญ้าทำการปลูกในพื้นที่ตั้งแต่ 2-15 ไร่

11 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 97.1 ใช้อาหารข้นจากบริษัทอาหารสัตว์ไทยสระบุรี ตรา Pure Pride ร้อยละ 2.9 ใช้อาหารข้นผสมเอง

12 พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 29.4 ไม่ให้อาหารเสริม ร้อยละ 55.9 ใช้กากน้ำตาลเป็นอาหารเสริม ร้อยละ 4.4 ใช้กากถั่วเหลืองเป็นอาหารเสริม ร้อยละ 2.9 ใช้รำข้าวเป็นอาหารเสริม ร้อยละ 4.4 ใช้แร่ธาตุก้อนเป็นอาหารเสริม

13 แหล่งน้ำที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้มาจากน้ำประปา ร้อยละ 44.1 จากน้ำบาดาล ร้อยละ 26.5 น้ำบ่อ ร้อยละ 19.1 และเป็นน้ำมาจากห้วย หนอง คลอง และบึง ร้อยละ 10.3

14 เกษตรกรเลี้ยงโคขุนต่ำกว่า 5 ตัว ร้อยละ 45.6 เลี้ยงโคขุน 5 – 10 ตัว ร้อยละ 50.1 เลี้ยงโคขุน มากกว่า 15 ตัว ร้อยละ 4.5 โคขุนของเกษตรกรมีจำนวนโคน้อยที่สุด 2 ตัว โคขุนของเกษตรกรมีจำนวนโคมากที่สุด 50 ตัว เกษตรกรมีจำนวนโคเฉลี่ย 6 ตัว

15 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ร้อยละ 5.9 เลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง ร้อยละ 77.9 เลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมชาร์โรเลส์ ร้อยละ 66.2 เลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมอเมริกันบราห์มัน ร้อยละ 2.9 เลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมอินดูบราซิล ร้อยละ 1.5 เลี้ยงโคนมเพศผู้ และร้อยละ 2.9 เลี้ยงพันธุ์อื่นๆ (ซิมเมนทอล)

16 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนใช้ระยะเวลาในการขุนน้อยกว่า 6 เดือน ร้อยละ 19.1 ใช้ระยะเวลาในการขุน 6 – 9 เดือน ร้อยละ 33.9 ใช้ระยะเวลาในการขุน 9 – 12 เดือน ร้อยละ 29.5 ใช้ระยะเวลาในการขุนมากกว่า 12 เดือน ร้อยละ 16.3 ใช้ระยะเวลาในการขุนน้อยที่สุด 3 เดือน ใช้ระยะเวลาในการขุนมากที่สุด 15 เดือน ใช้ระยะเวลาในการขุนเฉลี่ย 9.3 เดือน

17 เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อโคจากตลาดนัดแม่ย้อย ร้อยละ 63.2 ซื้อโคจากตลาดนัดทุ่งฟ้าบด ร้อยละ 36.8 ซื้อโคจากตลาดนัดเวียงหนองล่อง ร้อยละ 1.5 ซื้อโคจากโคของเพื่อนเกษตรกร ร้อยละ 55.9 ซื้อโคจากที่อื่นๆ (จากจังหวัดตาก สุโขทัย) ร้อยละ 10.3

18 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 10.3 จดบันทึกข้อมูลฟาร์ม ร้อยละ 89.7 ไม่จดบันทึกข้อมูลฟาร์ม

19 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 83.8 ทำการถ่ายพยาธิ ร้อยละ 16.2 ไม่ถ่ายพยาธิ

20 การกำจัดของเสียภายในฟาร์มโคขุน ร้อยละ 92.6 กำจัดของเสียภายในฟาร์มโดยตากแห้งแล้วขายเป็นกระสอบ ร้อยละ 20.6 ทำเป็นปุ๋ยเพื่อนำไปใส่ในไร่ นา หรือสวนของตนเอง

21 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมีต้นทุนค่าโคขุนเฉลี่ยดังนี้ ค่าพันธุ์โค 14,065.00 บาท ค่าอาหาร ค่าอาหารชั้น 6,317.75 บาท ค่าอาหารเสริม 195.50 บาท ค่ายาและวัคซีน 120.00 บาท ค่าน้ำ 25.36 บาท ค่าไฟฟ้า 85.00 บาท และค่าน้ำมัน 1,543.07 บาท รวมเป็นเงิน 22,351.68 บาท

22 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนได้รับผลตอบแทนเฉลี่ยดังนี้ ค่าโคหลังการขุน (52-57บาท/ก.ก.) 27,642.52 บาท ค่ามูลโค 536.46 บาท กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อตัว 5,827.3 บาท

23 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนร้อยละ 77.9 มีความต้องการเพิ่มการผลิต ร้อยละ 2.9 มีความต้องการคัดออกเพื่อลดขนาดฟาร์ม ร้อยละ 17.6 มีความต้องการเลี้ยงเท่าที่มี ร้อยละ 1.5 มีแผนจะเลิกกิจการ

2 การศึกษาที่ 2. ศึกษาการเลี้ยงโคขุนในสภาพฟาร์มของเกษตรกร

ทำการศึกษาโคขุนพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน-ชาร์โลเลส์ ของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ จำนวน 4 ฟาร์ม โดยเฉลี่ยฟาร์มละ 6 ตัวโดยทำการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของโค ในการเลี้ยงแต่ละปีงัย (treatment) ที่แตกต่างกัน โดยมีปีงัยหลักคือ ชนิดของอาหารหยาบ ที่แตกต่างกัน

1 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเปรียบเทียบแต่ละฟาร์มแยกเป็นรายเดือนพบว่าในเดือน พฤษภาคมฟาร์มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโต 1.03 ± 0.37 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งสูงกว่าฟาร์มที่ 2 3 4 ที่มีอัตราการเจริญเติบโต 0.37 ± 0.29 0.24 ± 0.48 0.47 ± 0.19 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ไม่พบความแตกต่างของฟาร์มเกษตรกร แต่ในเดือนพฤศจิกายน ฟาร์มที่ 3 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเฉลี่ย 1.01 ± 0.28 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 1 และฟาร์มที่ 4 ที่มีอัตราการเจริญเติบโตของโคเฉลี่ย 0.17 ± 0.17 กิโลกรัม/ตัว/วัน และ 0.38 ± 0.11 กิโลกรัม/ตัว/วัน ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

2 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนแต่ละฟาร์มโดยแยกเป็น 2 กลุ่มน้ำหนักในฟาร์ม ที่ 1 กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มน้ำหนักตัวเริ่มต้นของการขุนที่น้อยกว่า 300 กิโลกรัม และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มน้ำหนักตัวเริ่มต้นของการขุนที่มากกว่า 300 กิโลกรัม พบว่า อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนใน 2 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

3 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนแต่ละฟาร์มโดยแยกเป็น 2 กลุ่มน้ำหนักในฟาร์ม ที่ 2 พบว่า อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนใน 2 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

4 ในฟาร์มที่ 3 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนแต่ละฟาร์มไม่สามารถแยกเป็น 2 กลุ่มน้ำหนัก เนื่องจากมีเพียงกลุ่มที่ 2 เพียงกลุ่มเดียว

5 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนแต่ละฟาร์มโดยแยกเป็น 2 กลุ่มน้ำหนักในฟาร์ม ที่ 4 พบว่า อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนใน 2 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

6 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเปรียบเทียบฟาร์มโคขุนทั้ง 4 ฟาร์มในกลุ่มที่มี น้ำหนักเริ่มต้นการขุนน้อยกว่า 300 กิโลกรัม พบว่า ในเดือนพฤษภาคมฟาร์มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนสูงกว่าฟาร์มที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยที่ฟาร์มที่ 1 โคขุนมีอัตราการเจริญเติบโตของโคเฉลี่ย 1.07 ± 0.38 กิโลกรัม/ตัว/วัน และฟาร์มที่ 3 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเฉลี่ย 0.39 ± 0.14 กิโลกรัม/ตัว/วัน ส่วนในช่วงเดือนกรกฎาคมจนถึงเดือนตุลาคมมีแนวโน้มว่าฟาร์มที่ 3 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนสูงกว่า ฟาร์มที่ 1 และในเดือนพฤศจิกายนฟาร์มที่ 3 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเฉลี่ย 0.90 ± 0.15 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 1 ที่มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเฉลี่ย 0.14 ± 0.16 กิโลกรัม/ตัว/วัน และฟาร์มที่ 4 ที่มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเฉลี่ย 0.33 ± 0.04 กิโลกรัม/ตัว/วันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

7 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเปรียบเทียบฟาร์มโคขุนทั้ง 4 ฟาร์มในกลุ่มที่มี น้ำหนักเริ่มต้นการขุนมากกว่า 300 กิโลกรัม พบว่าในเดือนมีนาคมฟาร์มที่ 2 มีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่าฟาร์มที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยที่ฟาร์มที่ 2 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคเฉลี่ย 0.83 ± 0.36 กิโลกรัม/ตัว/วัน ส่วนฟาร์มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโต -0.35 กิโลกรัม/ตัว/วัน ในเดือนพฤษภาคมโคขุนฟาร์มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโตสูงที่สุดคือ 0.74 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 3 ที่มีอัตราการเจริญเติบโต -0.08 ± 0.89 กิโลกรัม/ตัว/วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ในเดือนมิถุนายนและเดือนกรกฎาคมไม่แตกต่างกัน ในเดือนสิงหาคมโคขุนฟาร์มที่ 1 มีอัตราการเจริญเติบโต 1.10 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 3 ที่มีอัตราการเจริญเติบโต 0.63 ± 0.04 กิโลกรัม/ตัว/วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ในเดือนพฤศจิกายน โคขุนฟาร์มที่ 2 มีอัตราการเจริญเติบโตสูงที่สุดคือ 1.16 ± 0.37 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 1 และ 4 ที่มีอัตราการเจริญเติบโต 0.37 กิโลกรัม/ตัว/วัน และ 0.41 ± 0.13 กิโลกรัม/ตัว/วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และในเดือนธันวาคมฟาร์มที่ 4 มีอัตราการเจริญเติบโตของโค 0.39 ± 0.07 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มที่ 3 ที่มีอัตราการเจริญเติบโต 0.17 ± 0.08 กิโลกรัม/ตัว/วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

8 อัตราการเจริญเติบโตของโคขุนเปรียบเทียบระหว่างโคกลุ่มที่มีน้ำหนักเริ่มต้นของการขุนน้อยกว่า 300 กิโลกรัมและ โคกลุ่มที่มีน้ำหนักเริ่มต้นของการขุนมากกว่า 300 กิโลกรัม พบว่า เดือนพฤษภาคมกลุ่มที่ 2 มีอัตราการเจริญเติบโตของโคขุน 0.37 ± 0.38 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ 1 0.83 ± 0.46 กิโลกรัม/ตัว/วันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2550 พบว่าแนวโน้มว่ากลุ่มที่ 2 มีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่ากลุ่มที่ 1

9 การเลี้ยงโคขุนโดยจัดกลุ่มน้ำหนักเพื่อดูอัตราการเจริญเติบโตแต่ละช่วงน้ำหนัก พบว่า เมื่อจัดกลุ่มน้ำหนักโดยโคที่มีน้ำหนักแบ่งออกเป็น 100-199 กิโลกรัม 200-299 กิโลกรัม 300-399 กิโลกรัม 400-499 กิโลกรัม และ 500 กิโลกรัมขึ้นไป โคขุนกลุ่มที่ที่มีน้ำหนักเริ่มต้น 301-400 กิโลกรัม มีอัตราการเจริญเติบโตต่อวันสูงที่สุดคือ 0.96 ± 0.57 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน นอกจากนั้นกลุ่มอื่นๆมีอัตราการเจริญเติบโตต่อวันใกล้เคียงกัน

10 การใช้ต้นข้าวโพดสับต่ออัตราการเจริญเติบโตของโคขุนพบว่าในฟาร์มที่ 1 กลุ่มที่ไม่ใช้ต้นข้าวโพดฝักอ่อน โคขุนมีอัตราการเจริญเติบโต 0.63 ± 0.56 กิโลกรัม/ตัว/วัน ซึ่ง สูงกว่ากลุ่มใช้ต้นข้าวโพดฝักอ่อนที่มีอัตราการเจริญเติบโต 0.24 ± 0.19 กิโลกรัม/ตัว/วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ส่วนฟาร์มที่ 3 และ 4 พบว่ากลุ่มที่ไม่ใช้ต้นข้าวโพดฝักอ่อน โคขุนมีแนวโน้มว่ามีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่ากลุ่มใช้ต้นข้าวโพดฝักอ่อนเป็นอาหารโคขุน

11 เปอร์เซ็นต์ซากของโคขุน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

12 สมการทำนายน้ำหนักตัวของโคขุน โดยอาศัยการวัดเส้น รอบอก ความสูง และความยาวลำตัว ในการทำนายน้ำหนัก มีค่าสัมประสิทธิ์ดีเทอร์มิแนนซ์ (R^2) เท่ากับ 0.9442 ได้สมการดังนี้ น้ำหนักตัว = $-605.48853 + 5.77198$ (รอบอก, ซม.) + 0.23940 (ความยาวลำตัว, ซม.) - 0.29935 (ความสูง, ซม. แต่ในทางปฏิบัติใช้เพียงความยาวรอบอกก็สามารถทำนายน้ำหนักตัวได้โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ดีเทอร์มิแนนซ์ (R^2) เท่ากับ 0.9663 ได้สมการดังนี้ น้ำหนักตัว = $86.38681 + 0.29934$ (รอบอก, ซม.) - 0.00017201 (รอบอก, ซม.)²

อาจสรุปได้ว่าการเลี้ยงโคขุนกำไรที่ได้จากการเลี้ยงโคขุนมาจากการใช้พันธุ์โคที่ดีมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงกว่า มีการจัดการในเรื่องอาหารให้มีต้นทุนที่ต่ำกว่า ใช้ช่วงเวลาในการขุนให้น้อยที่สุด เพื่อลดต้นทุนการผลิต การเก็บรักษาและถนอมอาหารหยาบไว้ใช้ในฤดูที่ขาดแคลน รวมถึงมีการจัดการที่ดีในการเลี้ยง สุขอนามัยของโคและโรงเรือน สิ่งต่างๆเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการผลิตโคขุนให้มีประสิทธิภาพและทำให้ได้รับผลตอบแทนสูงที่สุด

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. เกษตรกรควรเปิดใจเรียนรู้เทคโนโลยีและองค์ความรู้จากนักวิชาการ
2. หมั่นหาความรู้ในการเลี้ยงโคสม่ำเสมอ
3. ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อการต่อรองในด้านการผลิตและการตลาด
4. ควรมีการรวมตัวเพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการเลี้ยงโคขุนที่ถูกต้อง
5. ควรมีผู้นำกลุ่มเพื่อจัดการประชุมทิศทางและแนวโน้มในการเลี้ยงโคขุน
6. ร่วมมือกันแก้ปัญหาในการเลี้ยงโคขุน
7. ควรเชิญวิทยากรหรือผู้มีความรู้มาอบรมทักษะและวิธีการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ
8. คอยเอาใจใส่และดูแลโคของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่โคป่วย ไม่สบาย
9. ควรเรียนรู้วิธีการเก็บรักษาและถนอมอาหารหยาบ
10. ควรรู้จักวิธีการผสมอาหารเองเพื่อลดต้นทุนการผลิต
11. ควรทำการจดบันทึกข้อมูลฟาร์มและทำบัญชีการใช้จ่าย
12. ควรมีการคัดเลือกพันธุ์โคที่นำมาขุน มิใช่พิจารณาเฉพาะราคาของโคตัวที่ถูกกว่า

13. ควรมีแม่พันธุ์ผลิตลูกเองเพื่อลดต้นทุนการผลิตค่าพันธุ์โค โดยอาจใช้โคสายพันธุ์อเมริกัน บราห์มัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงพันธุ์
14. ควรมีการนำเศษเหลือทางการเกษตรต่างๆมาใช้ทดแทนอาหารหยาบ
15. ควรให้ความร่วมมือกับผู้ที่เข้ามาวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาในการเลี้ยงโคขุน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved